

Sofinancira
Evropska unija

REPUBLIKA SLOVENIJA
**SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO**

Kotnikova ulica 5, 1000 Ljubljana

Izhodišča za pripravo Programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027

Ljubljana, november 2021

VSEBINA

Cilji politik EKP 2021-2027	3
Strateški okvir EKP 2021-2027.....	4
Finančni okvir EKP 2021-2027	8
Povzetek ključnih aktivnosti po posameznih ciljnih politik, prednostnih nalogah in specifičnih ciljnih .	9
1. Cilj politike 1: Konkurenčnejša in pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe in regionalne povezljivosti IKT // PAMETNA EVROPA	9
2. Cilj politike 2: Bolj zelen, nizkoogljičen prehod na neto ničogljično gospodarstvo in odporno Evropo s spodbujanjem čistega in pravičnega energetskega prehoda, zelenih in modrih naložb, krožnega gospodarstva, blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam, preprečevanja in upravljanja tveganj ter trajnostne urbane mobilnosti // ZELENA EVROPA.....	12
3. Cilj politike 3: Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti // POVEZANA EVROPA.....	16
4. Cilj politike 4: Bolj socialna in vključujoča Evropa, ki izvaja evropski steber socialnih pravic // DRUŽBENA EVROPA.....	18
5. Cilj politike 5: Evropa bližje državljanom s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja vseh vrst ozemelj in lokalnih spodbud // EVROPA, KI JE BLIŽJE DRŽAVLJANOM	23
6. Cilj politike 6: EVROPA ZA PRAVIČNI PREHOD.....	24
Teritorialni pristopi.....	26
Časovnica.....	31

CP1: pametna Evropa

- PN 1: Pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe
- PN 2: Pametnejša Evropa s spodbujanjem digitalizacije

CP2: zelena Evropa

- PN 3: Bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj
- PN 4: Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti

CP3: povezana Evropa

- PN 5: Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezljivosti IKT

CP4: družbena Evropa

- PN 6: Odzivni trg dela; Znanja, kompetence in spretnosti za prilagajanje globalnim spremembam in izboljšanje zaposljivosti
- PN 7: Vzdržen, vključujoč in kakovosten sistem dolgotrajne oskrbe in zdravstvenega varstva ter zagotavljanje dostojnega življenja in vključenosti za vse
- PN 8: Turizem in kultura za gospodarski razvoj in socialno vključenost

CP5: Evropa, ki je bliže državljanom

- PN 9: Evropa, ki je bliže državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud

CP6: Evropa za pravični prehod

- PN 10: Sklad za pravični prehod

Strateški okvir EKP 2021-2027

Sveženj kohezijskih uredb je bil sprejet 24. junija 2021 ter objavljen v Uradnem listu EU 30. junija 2021, s čimer so bile podane pravne podlage za pripravo ter oddajo nacionalnih programov evropske kohezijske politike (v nadaljevanju: EKP) za obdobje 2021-2027. Cilje politik (v nadaljevanju: CP), ki jih podpirajo skladi opredeljuje Evropska komisija (v nadaljevanju: EK) na ravni vseh držav članic v okviru *Uredbe (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko* (v nadaljevanju: skupna kohezijska uredba), pri čemer je zajeta večina tematskih ciljev (11) iz obdobja 2014-2020. Prednostne naloge (v nadaljevanju: PN) so prepuščene izbiri držav članic, medtem ko so specifični cilji (v nadaljevanju: SC) tako kot cilji politik opredeljeni na ravni EU s strani EK. Slovenija se je v skladu z navedeno uredbo odločila za pripravo enega **Programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027** (v nadaljevanju: Program) na nacionalni ravni, ki obsega ukrepe, sofinancirane iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (v nadaljevanju: **ESRR**), Evropskega socialnega sklada plus (v nadaljevanju: **ESS+**), Kohezijskega sklada (v nadaljevanju: **KS**) ter Sklada za pravični prehod (v nadaljevanju: **SPP**). Program mora izkazovati upravičenost izbranih ciljev politik, prednostnih nalog in specifičnih ciljev.

V okviru priprave Programa smo izhajali iz **Strategije razvoja Slovenije 2030** (v nadaljevanju: SRS 2030), krovnega razvojnega dokumenta države, ki poleg osrednjega cilja – kakovostno življenje za vse, določa še 12 specifičnih ciljev. Za spremljanje napredka pri doseganju ciljev tega strateškega dokumenta Urad za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju: UMAR) vsako leto objavi poročilo o napredku. Zadnje **Poročilo o razvoju 2021** na podlagi analize prepozna potrebo po združevanju ukrepov za okrevanje po pandemiji covid-19 s tistimi, ki bodo privedli do strukturne preobrazbe v smeri večje odpornosti gospodarstva in družbe ter bodo hkrati zagotovili dolgoročno vzdržen razvoj. Za slednje je ključnega pomena oblikovati in izvajati ukrepe za prestrukturiranje in modernizacijo gospodarstva, ki morajo biti čim bolj usmerjeni v izkoriščanje novih priložnosti ter pospešitev prehoda v visoko produktivno, nizkoogljično in krožno gospodarstvo. Tako moramo v Sloveniji, za doseganje ciljev SRS 2030, ukrepe prednostno usmerjati na med seboj povezana področja:

- **pospeševanja rasti produktivnosti**: to je ključnega pomena za nadaljnje razvojno dohitevanje povprečja EU. Ob tem pa postaja vse večji izziv razvoj ustreznih znanj in spretnosti z vidika demografskih sprememb in zelenega prehoda v visoko konkurenčno, digitalno in zeleno gospodarstvo;
- **vključujočega družbenega razvoja in medgeneracijske solidarnosti**: v Sloveniji je bil razvoj med letoma 2014-2019 pretežno vključujoč, kljub izzivom pri posameznih skupinah prebivalstva, epidemija covid-19 pa je močno posegla v kakovost življenja ljudi in zaostрила predvsem dolgoletne izzive sistemov socialne zaščite;
- **pospešenega prehoda v nizkoogljično krožno gospodarstvo**: Slovenija namreč za povprečjem EU še precej zaostaja, še posebej za najboljšimi državami članicami, pri večini kazalnikov, ki merijo povezanost med gospodarskim razvojem ter porabo naravnih virov in energije, odpadki in izpusti toplogrednih plinov. Ti kazalniki so tudi merilo prehoda v nizkoogljično krožno gospodarstvo. Kljub relativno dobro ohranjenemu stanju okolja, je napredek skromen na področjih kakovosti zraka in racionalne rabe prostora;
- **krepitve razvojne vloge države in njenih institucij**: ne glede na boljše delovanje države na posameznih področjih v Sloveniji izziv ostaja izboljšanje učinkovitosti upravljanja javnega sektorja in zmanjšanje regulatornih bremen.

Izzivi so med seboj soodvisni, zato bomo ukrepe za njihovo reševanje zasnovali tako, da bomo zagotavljali največje možne vsebinske in izvedbene **sinergije** in spodbujali iskanje sistemskih rešitev.

Pri oblikovanju prednostnih področij vlaganj bomo upoštevali tudi **strateške prioritete EK**, predvsem na področjih zelenega in digitalnega prehoda ter vzpostavitve gospodarstva za ljudi. Specifično bomo pri opredeljevanju prioritet in ukrepov upoštevali tudi **priporočila Sveta za Slovenijo za leti 2019 in 2020**, ki so v veliki meri skladna s prej prepoznanimi ključnimi izzivi Slovenije. Priporočila Sveta Sloveniji smo že upoštevali pri pripravi ukrepov Načrta za okrevanje in odpornost, v katerem je velik poudarek namenjen tudi reformnim ukrepom, s katerimi želimo odpraviti (strukturne) ovire na posameznih področjih. Pričakujemo, da bomo zaradi teh reformnih ukrepov hitreje in bolj učinkovito prispevali tudi k ciljem politik in specifičnim ciljem tega Programa. Pri ukrepih naložbenega dela Načrta za okrevanje in odpornost ter tega Programa, pa bomo zagotavljali jasno razmejevanje oziroma **komplementarnost** področij, ki jih bomo podpirali.

Za zagotovitev potrebnih predpogojev za uspešno in učinkovito uporabo podpore Unije, dodeljene iz skladov, je treba vzpostaviti omejen seznam **omogočitvenih pogojev** ter strnjen in izčrpen niz objektivnih meril za njihovo oceno. Omogočitveni pogoj pomeni predpogoj za uspešno in učinkovito izvajanje specifičnih ciljev. Obstajata 2 vrsti omogočitvenih pogojev:

- horizontalni omogočitveni pogoji, ki se uporabljajo za vse specifične cilje, in merila, potrebna za oceno njihovega izpolnjevanja. Horizontalni omogočitveni pogoji so: učinkoviti mehanizmi spremljanja trga javnih naročil, orodja in zmogljivosti za učinkovito uporabo pravil o državni pomoči, dejanska uporaba in izvajanje Listine o temeljnih pravicah, izvajanje in uporaba Konvencije ZN o pravicah invalidov v skladu s Sklepom Sveta 2010/48/ES;
- tematski omogočitveni pogoji, ki se morajo samodejno uporabljati, kadar se specifični cilj izbere za podporo. Tematski omogočitveni pogoji so navedeni v nadaljevanju tega dokumenta (v okviru vsakega cilja politike).

V skladu z navedenim bomo rabo kohezijskih sredstev usmerjali na podlagi sprejetih in nastajajočih **strateških dokumentov države**, ki predstavljajo izpolnitev omogočitvenih pogojev.

Okvir za **cilj politike 1** bo tako postavila prenovljena *Strategija pametne specializacije*. Njen osnutek, ki je nastajal v procesu podjetniškega odkrivanja, je trenutno v neformalnem usklajevanju z Evropsko komisijo ter s SRIPI, ki so ključna deležniška skupina. Rabo sredstev na tem področju bomo usmerjali tudi glede na vsebino, ki jo bo določala *Raziskovalna in inovacijska Strategija Slovenije 2021-2030*, ki je trenutno še v razpravi, pa tudi že sprejeta *Slovenska industrijska Strategija 2021-2030*. Vlaganja na področju digitalizacije pa bodo morala biti skladna z *Načrtom razvoja gigabitne infrastrukture*, v kolikor bodo ta predmet Programa.

Pri **cilju politike 2** bo na področju prehoda v podnebno nevtralno družbo za oblikovanje ukrepov treba temeljiti na *Celovitem nacionalnem energetske in podnebnem načrtu do leta 2030* (v nadaljevanju: NEPN) ter na *Dolgoročni strategiji energetske prenove stavb do leta 2050*. Za področje prilagajanja na podnebne spremembe bodo ukrepi sledili *Resoluciji o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih od 2016 do 2022* ter iz nje izhajajočih dokumentov, pa tudi na *Predhodni oceni poplavne ogroženosti Republike Slovenije* in drugih relevantnih dokumentih. Vlaganja na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda bomo usmerjali v skladu s sprejetim *Operativnim programom odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode (2020)* in v skladu z nastajajočim *Operativnim programom oskrbe s pitno vodo*, ki je bil septembra 2021 poslan v javno razpravo. Vlaganja bodo morala biti skladna tudi s prenovljenim *Programom ravnanja z odpadki in programom preprečevanja odpadkov v RS*, kar bo med drugim prispevalo tudi k hitrejšemu prehodu Slovenije v krožno gospodarstvo. Za področje biotske raznovrstnosti pa bomo izvajali predvsem ukrepe, ki bodo skladni s *Programom upravljanja območij Natura 2000* in *Prednostnim okvirom ukrepanja za Slovenijo*. Za področje urbane trajnostne mobilnosti, ki spada v cilj politike 2, pa tudi za splošno področje mobilnosti, ki spada v **cilj politike 3**, bomo izhajali iz *Strategije razvoja prometa v RS do leta 2030*, pa tudi iz ukrepov, ki jih za področje prometa predvideva NEPN, saj je prav sektor prometa tisti, kjer ima Slovenija največji izziv, ko gre za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov.

Na področju **cilja politike 4**, kamor bomo pretežno vlagali sredstva Evropskega socialnega sklada plus, bodo ukrepi na področju zaposlovanja temeljili na sprejetih *Smernicah za izvajanje ukrepov aktivne*

politike zaposlovanja, ki med drugim vključujejo tudi usmeritve povezane z zaposlovanjem mladih. Te ukrepe bomo smiselno povezovali z ukrepi na področju izobraževanja, specifično tudi z vseživljenjskim učenjem. Smernice za oblikovanje specifičnih ukrepov bodo med drugim podale nastajajoče *strategije visokega šolstva, izobraževanja odraslih in višjega strokovnega izobraževanja*. Izhodišča za oblikovanje sistemskih ukrepov na področju socialnega in ekonomskega vključevanja marginaliziranih posameznikov pa bosta postavila *Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva* in *Nacionalni program ukrepov Vlade RS za Rome*. Sredstva Programa bomo namenili tudi reševanju izzivov, ki so povezani z demografskim trendom, ki je v Sloveniji še posebej pereč. Za področje dolgotrajne oskrbe je v pripravi kartiranje potreb na področju zdravja in dolgotrajne oskrbe, ki bo dobra podlaga za vsebinsko prioritizacijo ukrepov.

V okviru **cilja politike 5** pa bomo naslavljali ukrepe spodbujanja celovitega lokalnega razvoja po načelu »od spodaj navzgor« (CLLD), ki omogoča reševanje razvojnih problemov.

V tokratnem Programu bodo posebna sredstva Sklada za pravični prehod (**cilj politike 6**) namenjena tudi dvema premogovnim regijama, ki sta zaradi prehoda v podnebno nevtralnost posebej ranljivi. Za ta namen bosta, na podlagi okvira, ki ga bo postavila *Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda*, za vsako od regij pripravljena Območna načrta, v katerih bodo opredeljeni specifični ukrepi, s katerimi bomo preprečili večje negativne gospodarske in družbene posledice in hkrati s tem v največji možni meri izkoristili gospodarski, človeški in okoljski kapital na obeh območjih.

Tako kot v preteklem obdobju je treba tudi v tem Programu sredstva, ki so na voljo vsaki državi članici, osredotočati, in sicer na stopnjo razvitosti upravičenih regij. Slovenija se je pri tem odločila za uporabo tematske koncentracije po regionalnem (in ne nacionalnem) kriteriju. Slovenija se namreč prvič srečuje s situacijo, ko ima na ravni kohezijskih regij dve diametralno nasprotni stopnji razvitosti, zahodna kohezijska regija kot bolj razvita in vzhodna kohezijska regija kot manj razvita regija, navedeno regionalno merilo pri upoštevanju **tematske osredotočenosti** pa navedeno razliko med kohezijskima regijama najbolj intenzivno naziva. V skladu z navedenim mora Slovenija za cilj politike 1 in 2 v Zahodni kohezijski regiji nameniti vsaj 85 % sredstev ESRR, od tega najmanj 30 % za cilj politike 2; v Vzhodni kohezijski regiji pa najmanj 25 % sredstev ESRR za cilj politike 1 ter 30 % sredstev ESRR za cilj politike 2. Dodatno pri obeh regijah velja, da specifični cilj digitalna povezanost (SC 2.1) prispeva le v 40 % k tematski osredotočenosti za cilj politike 1, medtem ko specifični cilj trajnostna urbana mobilnost (SC 4.1) pa prispeva le 50 % k tematski osredotočenosti za cilj politike 2. V skladu z zahtevami EK moramo najmanj 25 % ESS+ sredstev nameniti za področje politike socialnega vključevanja. Hkrati Slovenija predlaga, da se zaradi objektivnih (pozitivnih) okoliščin na trgu dela del sredstev ESS+ (10%) **prerazporedi** na ESRR, od tam pa na upravljanje preko programa Obzorje Evropa. Prerazporeditev sredstev med posameznima regijama ni predvidena. Določeni so tudi najmanjši deleži, ki jih moramo v okviru sredstev ESRR in KS nameniti za **doseganje podnebnih ciljev** (ESRR vsaj 30 %, KS vsaj 37 %). Ker so mesta pomemben dejavnik in gonilo razvoja, bomo tudi v tej perspektivi, v skladu z zahtevo EK, zagotavljali vsaj 8 % sredstev ESRR za **trajnostni razvoj mest**. V luči spodbujanja skladnejšega regionalnega razvoja bo vzpostavljen sistem za podporo **endogeni regionalni politiki ter lokalnemu razvoju**, ki ga vodi skupnost.

V izdelavi je tudi predhodna ocena potreb trga in vrzeli financiranja na trgu za izvajanje **finančnih instrumentov** v programskem obdobju 2021-2027, predvsem pri podpori ukrepov za doseganje Ciljev politik 1 in 2. V kolikor bo analiza vrzeli pokazala, da je uporaba povratnih virov smotrna tudi na drugih področjih, bo mogoče finančne instrumente uporabiti tudi tam. Na podlagi analize bo pripravljena naložbena strategija izvajanja finančnih instrumentov, ki bodo na identificiranih področjih najbolj učinkovito naslavljali ugotovljene vrzeli.

Podobno kot pri pripravi Načrta za okrevanje in odpornost bomo morale države članice EU, pri pripravi in seveda tudi kasneje pri izvajanju upoštevati t.i. »**načelo, da se ne škoduje bistveno**«. V Sloveniji si bomo prizadevali, da bomo zahteve tega načela ustrezno vključili v postopek priprave **Celovite presoje vplivov na okolje** (v nadaljevanju: CPVO) za Program in tako zagotovili, da bodo vsi načrtovani ukrepi

skladni s tem načelom. Horizontalno bomo na ravni celotnega Programa kot okvir za oblikovanje in izvajanje ukrepov upoštevali tudi nastajajočo *Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti*.

Finančni okvir EKP 2021-2027

			v mio EUR	ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD		
CP1 - pametno	1	Pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe	372,10	219,23						591,33
CP1 - pametno Vsota			372,10	219,23						591,33
CP2 - zeleno	3	Bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj	329,45	97,69			280,10			707,23
	4	Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti	37,80	18,15						55,95
CP2 - zeleno Vsota			367,25	115,84			280,10			763,18
CP3 - povezano	5	Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezljivosti IKT	186,32				420,14			606,46
CP3 - povezano Vsota			186,32				420,14			606,46
CP4 - družbeno	6	Odzivni trg dela; Znanja, kompetence in spretnosti za prilagajanje globalnim spremembam in izboljšanje zaposljivosti	42,80		321,66	101,46				465,92
	7	Vzdržen, vključujoč in kvaliteten sistem dolgotrajne oskrbe in zdravstvenega varstva ter zagotavljanje dostojnega življenja in vključenosti za vse	93,94		142,50	44,95				281,39
	8	Turizem in kultura za gospodarski razvoj in socialno vključenost	21,44							21,44
CP4 - družbeno Vsota			158,18		464,16	146,41				768,74
CP5 - bližje državljanom	9	Evropa, ki je bližje državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud	44,41	20,82						65,23
CP5 - bližje državljanom Vsota			44,41	20,82						65,23
CP6 - SPP	10	Sklad za pravični prehod							248,38	248,38
CP6 - SPP Vsota									248,38	248,38
CP7 - TP	11	Tehnična pomoč	40,92	12,91	19,34	6,10	17,95	10,35		107,57
CP7 - TP Vsota ¹			40,92	12,91	19,34	6,10	17,95	10,35		107,57
Skupna vsota			1.169,17	368,80	483,50	152,51	718,19	258,72		3.150,90 ²

¹ Sredstva tehnične pomoči (v nadaljevanju: TP) se bodo v skladu s petim odstavkom 36. člena skupne kohezijske uredbe v programskem obdobju 2021—2027 izvajala po pavšalni stopnji na podlagi napredka pri izvajanju programa. Navedeno pomeni, da bodo sredstva TP del vsake prednostne naloge programa in ne bodo v obliki ločene prednostne naloge. Povrnjena pa bodo po pavšalni stopnji glede na sklad, regijo in upravičene izdatke, ki jih bo Republika Slovenija vključila v zahtevek za izplačilo in posredovala Evropski komisiji.

² 70,67 mio EUR se prerazporedi na nov okvirni program Evropske unije za raziskave in inovacije Obzorje Evropa. Celotna razpoložljiva sredstva sicer znašajo 3.221,57 mio EUR.

Vsebine digitalne povezljivosti (širokopasovnih povezav) so v tem trenutku še stvar razprave zaradi ustanovitve nove vladne Službe za digitalno preobrazbo, izvajanja razpisov GOŠO v okviru Večletnega finančnega okvira 2014-2020 in zagotovitve sredstev v okviru Načrta za okrevanje in odpornost, zato te vsebine zaenkrat niso predvidene v tabeli.

Povzetek ključnih aktivnosti po posameznih ciljnih politik, prednostnih nalogah in specifičnih ciljnih

1. Cilj politike 1: Konkurenčnejša in pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe in regionalne poveztljivosti IKT // PAMETNA EVROPA

CP1: pametna Evropa

- **PN 1: Pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe**
 - SC 1.1: Z razvojem in izboljšanjem raziskovalne in inovacijske zmogljivosti ter uvajanjem naprednih tehnologij
 - SC 1.2: S krepitvijo trajnostne rasti in konkurenčnosti MSP ter ustvarjanjem delovnih mest v MSP, vključno s produktivnimi naložbami
 - SC 1.3: Z razvojem znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo
 - SC 1.4: Z izkoriščanjem prednosti digitalizacije za državljane, podjetja, raziskovalne organizacije in javne organe
- **PN 2: Pametnejša Evropa s spodbujanjem digitalizacije**
 - SC 2.1: Z izboljšanjem digitalne poveztljivosti

Skladnost ukrepov z omogočitvenimi pogoji

- **PN 1:**
 - Dobro upravljanje nacionalne ali regionalne strategije pametne specializacije: **Slovenska strategija pametne specializacije** (samostojno ali kot del celovitejše strategije)
- **PN 2:**
 - Nacionalni ali regionalni načrt za širokopasovna omrežja: **Načrt razvoja gigabitne infrastrukture** (širokopasovna omrežja naslednje generacije)

Izzivi in cilji

V Sloveniji so naložbe v raziskave in razvoj pod povprečjem EU (Poročilo Evropske komisije o državi – Slovenija, 2019). Javnofinančni odhodki za raziskave in razvoj se morajo povečati najmanj na 1% BDP, pri čemer je treba dati prednost javnim naložbam s tehnološkimi in uporabnimi raziskavami, s poudarkom na krepitvi sodelovanja med akademsko sfero in podjetji, ki je sedaj večinoma omejeno na srednje in visokotehnološke sektorje.

Slovenija je ob zadnjem merjenju Evropskega inovacijskega indeksa močno nazadovala in zdrsnila iz 12. na 15. mesto (2019) v skupino držav zmernih inovatorok. Da bi se Slovenija vrnila med države močne inovatorke so potrebne izboljšave raziskovalnega, razvojnega in inovacijskega ekosistema in zagotovitev usklajenih in stabilnih spodbud vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije (Priporočilo Sveta EU, 2019). Omejena podpora ter na splošno slabo sodelovanje med znanostjo in gospodarstvom ovirata ustanavljanje in rast inovativnih podjetij. Nujna je krepitev raziskovalne in inovacijske zmogljivosti ter uporaba naprednih tehnologij.

Domača podjetja, zlasti MSP, so v povprečju manj inovativna kot v preteklosti, saj se je inovacijska dejavnost podjetij od leta 2010 zmanjšala v vseh velikostnih razredih podjetij. Največji padec je bil v zadnjih treh letih zabeležen pri malih podjetjih in v predelovalnem sektorju (EIB, 2019; UMAR, 2019). Večina malih in srednjih podjetij v Sloveniji ima tako nizko inovacijsko zmogljivost, delež inovativnih

podjetij v Sloveniji pa se dejansko zmanjšuje in je pod povprečjem EU. Rast produktivnosti je namreč zaradi majhnih vlaganj (zasebnih in javnih) tudi v obdobju gospodarske konjunktore (2014–2019), ki je sledila finančni in gospodarski krizi, ostala skromna. Z vidika doseganja strateških usmeritev še posebej izstopa počasen napredek pri vlaganjih v različne oblike neoprijemljivega kapitala (raziskave in razvoj, IKT, usposabljanje zaposlenih), ki je ključen dejavnik rasti produktivnosti sodobnih gospodarstev.

Ključna cilja na tem področju sta:

- zagotoviti gospodarsko stabilnost, ki je ključni pogoj za zmanjšanje razvojnega zaostanka za razvitejšimi državami in povečanje kakovosti življenja za vse. Ključni so konkurenčnost in inovativnost ter trajnostni in vključujoči vidiki gospodarskega razvoja;
- povečati konkurenčnost gospodarstva z ustvarjanjem izdelkov in storitev z visoko dodano vrednostjo ter okrepiti družbeno odgovornost podjetij in raziskovalnih organizacij. Ustvarjanje visoke dodane vrednosti bo podprto z inovacijami, bazičnim in aplikativnim raziskovanjem, spodbujanjem ustvarjalnosti ter izkoriščanjem digitalnih možnosti in vseh priložnosti, ki jih prinaša četrta industrijska revolucija. Pomemben dejavnik za dvig dodane vrednosti je tudi internacionalizacija podjetij in raziskovalnih institucij ter zagotavljanje spodbudnega in predvidljivega okolja za poslovanje in investicije z upoštevanjem posebnosti malih podjetij. Za uresničitev tega cilja pa so nenazadnje pomembni tudi ustrezni človeški viri.

Pri digitalni konkurenčnosti, merjeni z indeksom digitalnega gospodarstva in družbe (v nadaljevanju: DESI), je Slovenija v preteklih letih dosegla premike, ki pa so bili z vidika doseganja ciljev SRS bistveno premajhni. Za uresničitev cilja SRS do leta 2030 bi morala Slovenija svoj napredek iz zadnjih petih let povečati za več kot 50 %. Po posameznih komponentah indeksa DESI na področju človeškega kapitala Slovenija sicer postopoma napreduje, a še vedno zaostaja za povprečjem EU. Napredek je bil zaznan pri integraciji digitalnih tehnologij, prav tako se je izboljšala kakovost digitalnih javnih storitev, a ob še naprej zelo majhni uporabi tako javnih kot zasebnih (internetnih) storitev, problematične še naprej ostajajo tudi javne digitalne storitve za podjetja. Največje nazadovanje je bilo v zadnjem petletnem obdobju ugotovljeno pri poveztljivosti, kjer je Slovenija v celoti izgubila primerjalno prednost (UMAR, 2020), kar kaže na premajhno ambicioznost in premalo vlaganj na področju digitalizacije kot celote (UMAR, Poročilo o razvoju 2021). Ker pa je Slovenija povečala razširjenost širokopasovnih povezav z drugimi sredstvi, kot npr. sredstvi Načrta za okrevanje in odpornost in ker se v okviru programskega obdobja 2014-2020 še izvajajo razpisi GOŠO, še ni sprejeta dokončna odločitev ali bodo vsebine na tem področju uvrščene v okvir evropske kohezijske politike.

Ukrepi

Prizadevanja je treba usmeriti v dvig investicijske aktivnosti gospodarstva. Zato morajo biti ukrepi prednostno usmerjeni v pospešitev rasti produktivnosti, še zlasti je treba povečati delež razpoložljivih sredstev EU za:

- (i) krepitev raziskovalno-razvojne dejavnosti in inovacij, tudi z večjim poudarkom na prebojnih inovacijah,
- (ii) hitrejšo digitalno preobrazbo z uvajanjem novih poslovnih modelov, storitvizacijo ter uvajanjem pametnih tovarn in drugih najzahtevnejših tehnologij,
- (iii) učinkovit prehod v nizkoogljično krožno gospodarstvo.

Pri tem je preobrazbo v visoko konkurenčno, digitalno in zeleno gospodarstvo treba podpreti s povečanimi vlaganji v človeške vire in razvoj kadrov prihodnosti, vključno s prekvalifikacijo zaposlenih, kar bi olajšalo njihovo preusmerjanje na delovna mesta z višjo dodano vrednostjo in nižjim ogljičnim odtisom (UMAR, Poročilo o razvoju 2021).

Predvidene naložbe

Za industrijsko preobrazbo ter nadaljnji gospodarski in družben razvoj Slovenije so potrebne izboljšave raziskovalnega, razvojnega in inovacijskega ekosistema in zagotovitev usklajenih, stabilnih in celostnih vlaganj v:

- **raziskave, razvoj in inovacije** (ukrepi v podporo strateškim razvojnim inovacijskim partnerstvom (SRIP-i), izgradnja in vzpostavitev javne raziskovalne infrastrukture, spodbude raziskovalnim projektom (TRL 3-6 in 6-9), zaposlovanje mladih raziskovalcev oziroma raziskovalcev na začetku kariere v podjetjih in javnih raziskovalnih organizacijah, krepitev sinergij med različnimi viri financiranja, podporno okolje v podporo razvoju inovacijske dejavnosti);
- **konkurenčnost malih in srednjih podjetij** (ukrepi za razvoj in optimizacijo ekosistema za podporo podjetništvu in inovativnosti, prehod novih podjetniških podjetij in novonastalih podjetij v fazo hitreje rasti in za hitrorastoča podjetja, internacionalizacija in sodelovanje na področju makro regij, promocije in krepitev blagovnih znamk proizvodov in storitev slovenskih podjetij v tujini ter skupna vlaganja na tujih trgih, razvoj kulturno kreativnega sektorja);
- **v znanja in spretnosti za pametno specializacijo** (kompetenčni centri na vseh prednostnih področjih S5, priprava in izvajanje študijskih programov za izpopolnjevanje na področjih S5, krepitev znanj in spretnosti za sistemske izvajalce pametne specializacije (zaposlene v SRIP-ih, na ministrstvih ter ostalih izvajalskih organizacijah ukrepov S5), razvoj veščin in kompetenc na področju družbene inovativnosti in boljše zakonodaje, s poudarkom na prehodu v razogljičenje/krožno gospodarstvo) ter
- **digitalno preobrazbo** (spodbujanje digitalne transformacije družbe, podjetij in javnih storitev ter celovite pametne digitalne javne storitve za podjetja, državljane, raziskovalne institucije).

Finančni okvir

v mio EUR			ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD	
CP1 - pametno	1	Pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe	372,10	219,23					591,33
	2	Pametnejša Evropa s spodbujanjem digitalizacije*							
CP1 - pametno Vsota			372,10	219,23					591,33

* Vsebine digitalne povezanosti (širokopasovnih povezav) so v tem trenutku še stvar razprave zaradi ustanovitve nove vladne Službe za digitalno preobrazbo, izvajanja razpisov GOŠO v okviru Večletnega finančnega okvira 2014-2020 in zagotovitve sredstev v okviru Načrta za okrevanje in odpornost, zato te vsebine zaenkrat niso predvidene v tabeli.

2. Cilj politike 2: Bolj zelen, nizkoogljichen prehod na neto ničogljicho gospodarstvo in odporno Evropo s spodbujanjem čistega in pravičnega energetskega prehoda, zelenih in modrih naložb, krožnega gospodarstva, blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam, preprečevanja in upravljanja tveganj ter trajnostne urbane mobilnosti // ZELENA EVROPA

CP2: zelena Evropa

- **PN 3: Bolj zelena, nizkoogljicha Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj**
 - SC 3.1: S spodbujanjem energetske učinkovitosti in zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov
 - SC 3.2: S spodbujanjem energije iz obnovljivih virov v skladu z Direktivo (EU) 2018/2001, vključno s trajnostnimi merili, določenimi v navedeni direktivi
 - SC 3.3: Z razvojem pametnih energetskih sistemov, omrežij ter hrambe zunaj vseevropskega energetskega omrežja (TEN-E)
 - SC 3.4: S spodbujanjem prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanja tveganja nesreč ter odpornosti, ob upoštevanju ekosistemskih pristopov
 - SC 3.5: S spodbujanjem dostopa do vode in trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri
 - SC 3.6: S spodbujanjem prehoda na krožno gospodarstvo, gospodarno z viri
 - SC 3.7: Z izboljšanjem varstva in ohranjanja narave ter biotske raznovrstnosti in zelene infrastrukture, tudi v mestnem okolju, in zmanjšanjem vseh oblik onesnaževanja
- **PN 4: Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti**
 - SC 4.1: S spodbujanjem trajnostne večmodalne mestne mobilnosti v okviru prehoda na gospodarstvo z ničelno stopnjo neto emisij ogljika

Skladnost ukrepov z omogočitvenimi pogoji

- **PN 3:**
 - Strateški okvir politike za podporo prenove za večjo energetske učinkovitost stanovanjskih in nestanovanjskih stavb: **Dolgoročna strategija za spodbujanje naložb energetske prenove stavb do leta 2050**
 - Upravljanje za energetski sektor ter Učinkovito spodbujanje uporabe energije iz obnovljivih virov v vseh sektorjih in v vsej EU: **Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN)**
 - Učinkovit okvir za obvladovanje tveganja nesreč: **Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, Državna ocena tveganj za nesreče ter Državna ocena zmožnosti obvladovanja tveganj za nesreče**
 - Posodobljeno načrtovanje potrebnih naložb v vodnem sektorju in sektorju odpadne vode: **Operativni program odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode ter Operativni program oskrbe s pitno vodo**
 - Posodobljeno načrtovanje ravnanja z odpadki: **Operativni program za ravnanje z odpadki in preprečevanja odpadkov v RS**
 - Prednostni okvir ukrepanja za potrebne ohranitvene ukrepe, ki vključujejo sofinanciranje Unije: **Program upravljanja območij NATURA 2000 ter Prednostni okvir ukrepanja za Slovenijo (Prioritised action framework - PAF)**

Izzivi in cilji

Okrevanje in razvoj gospodarstva po epidemiji covid-19 bo treba nujno povezati s hitrejšim prehodom v nizkoogljično krožno gospodarstvo in, v skladu s ključnimi strateškimi dokumenti na ravni države, tako postaviti pogoje za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050. V Sloveniji se je sicer emisijska produktivnost v obdobju gospodarske rasti povečevala, a zaostanka za EU nam do leta 2018 ni uspelo nadoknaditi. Snovna produktivnost je še vedno pod povprečjem, se je pa v letu 2019 izboljšala, predvsem zaradi umirjanja rasti gradbenih del, zaradi česar se je za 15 % zmanjšala raba nekovinskih mineralov. Na področju snovne produktivnosti je cilj doseči 3,5 SKM/kg (SRS 2030). V obdobju 2010–2019 se je raba končne energije zmanjšala za slabe 3 % in je bila leta 2019 4,5 % pod ciljno vrednostjo za leto 2020. Zaradi pandemije covid-19 v letu 2020 pričakujemo, da bo cilj za to leto predvidoma dosežen. Emisije toplogrednih plinov (v nadaljevanju: TGP) so se v letu 2019 nekoliko zmanjšale, so pa ostale večje kot v letu 2014, ko so bile v zadnjih dvajsetih letih najnižje. Cilj Slovenije je do leta 2030 zmanjšati emisije TGP v ne-ETS vsaj za 20 % glede na leto 2005 (NEPN).

Delež obnovljivih virov energije (v nadaljevanju: OVE) v končni rabi energije se je v Sloveniji v zadnjih petnajstih letih le skromno povečal – v obdobju med 2005-2019 se je skupna raba OVE povečala najmanj od vseh držav članic EU, zato ne preseneča, da je Slovenija med šestimi državami članicami, ki so najbolj oddaljene od cilja za leto 2020, precej pa je oddaljena tudi od cilja SRS za leto 2030. Pomemben izziv predstavlja tudi dejstvo, da je v strukturi OVE v Sloveniji velik delež klasičnih in manjši delež drugih virov, še posebej zaostajamo na področju uporabe vetrnic in toplotnih črpalk.

Količina nastalih odpadkov se je v obdobju 2012–2019 povečala za 88 %, zaradi povečanja gradbenih in mineralnih odpadkov v dejavnostih, pa tudi komunalnih v gospodinjstvih. Recikliranje, ki je z okoljskega vidika zaželen postopek predelave se povečuje počasneje, bolj se povečuje zasipanje, ki je manj zaželeno. Preračunano na prebivalca je količina komunalnih odpadkov leta 2019 že presegla povprečje EU, ločeno pa smo jih zbrali okoli tri četrtine. Težave so povezane predvsem z naraščajočo količino odpadne embalaže.

Poplave so med vsemi naravnimi in drugimi nesrečami najbolj pogoste podnebno pogojene nesreče. Samo v letu 2019 je bilo v Sloveniji za več kot 115 mio EUR škode zaradi poplav, v povprečju pa se letno soočamo s cca. 150 mio EUR (neposrednih in posrednih) škod zaradi poplav. Predhodna ocena poplavne ogroženosti RS, opredeljuje 86 območij pomembnega vpliva poplav. Obvladovanje poplavne ogroženosti je izredno pomemben segment upravljanja z vodami, ki vključuje aktivnosti, ki pripomorejo k zmanjševanju verjetnosti nastopa poplav in k zmanjševanju morebitnih posledic v primeru nastopa poplav. Na nasprotni strani poplav, podnebne spremembe prinašajo tudi vedno več in pogostejša sušna obdobja nacionalnih razsežnosti, vse pogostejša so tudi sušna obdobja lokalnih in regionalnih razsežnosti.

Slovenija je s podporo skladov EU že vložila precej sredstev v odvajanje in čiščenje odpadnih voda, vendar kljub temu še vedno ne izpolnjuje zahtev Direktive 91/271/EGS o čiščenju komunalne in odpadne vode. Skoraj 90 % prebivalcev Slovenije je priključenih na javni vodovod in kakovost dobavljene vode je dobra, vendar pa nekatere regije še vedno zaostajajo. Problematične so tudi visoke izgube v vodovodnem omrežju, ki so v veliki meri posledica starosti infrastrukture.

Kljub temu, da je Slovenija v vrhu držav glede ohranjene biotske raznovrstnosti, se stanje na tem področju slabša. Med evidentiranimi pritiski in grožnjami za evropsko pomembne vrste in habitatne tipe v Sloveniji izstopajo pozidava, zlasti z urbanizacijo, industrializacijo in prometom, nedomišljeni načini urejanja vodotokov, tudi zaradi zagotavljanja protipoplavne varnosti, zaraščanje kmetijskih zemljišč ter intenziviranje kmetijstva in gozdarstva. Navedeno negativno vpliva tudi na krajinsko pestrost in povezanost ekosistemov. Grožnjo biotski raznovrstnosti in naravnim vrednotam pa povečuje zlasti pretirana raba zaradi rekreacije in turističnega obiska. Podnebne spremembe in širjenje invazivnih tujerodnih vrst še dodatno poslabšujejo stanje.

Največji izziv pri zmanjševanju emisij TGP imamo v Sloveniji v sektorju prometa, ki ni zajet v sistem EU za trgovanje in je leta 2019 znašal 52,1 %. V istem letu je delež OVE v prometu znašal 8 % in je bil nižji

od indikativnega cilja za to leto, kar pomeni zaostanek na poti k cilju za leto 2020, zato je doseganje te obveznosti na kritični poti. Na kritični poti je tudi doseganje cilja pri merjenju števila potniških kilometrov v javnem potniškem prevozu. Od zastavljenega cilja se oddaljujemo pri specifičnih emisijah novih vozil, saj se emisije povečujejo in ne zmanjšujejo. V Sloveniji zaostajamo tudi za cilji na področju rabe alternativnih goriv v prometu, kjer ni dovolj javno dostopnih polnilnic za različne alternativne vire goriv, hkrati pa smo v veliki meri odvisni od uvoza biogoriv.

Ukrepi

Ukrepi bodo prispevali prvenstveno k doseganju ciljev Celovitega nacionalnega energetskega in podnebne načrta Republike Slovenije (NEPN) in zavez glede doseganja podnebne nevtralnosti. Ukrepi bodo zato naslavljali vseh 6 okoljskih ciljev:

- (i) blažitev podnebnih sprememb,
- (ii) prilagajanje podnebnim spremembam,
- (iii) trajnostna raba ter varstvo vodnih in morskih virov,
- (iv) prehod na krožno gospodarstvo, preprečevanje nastajanja odpadkov in njihovo recikliranje,
- (v) preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja ter
- (vi) varovanje zdravih ekosistemov.

Z namenom dopolnjevanja sredstev EU bodo morali ukrepi v okviru navedenega cilja politike še posebej upoštevati načelo komplementarnosti ter prepovedi dvojnega financiranja.

Predvidene naložbe

- S ciljem **spodbujanja energetske učinkovitosti** se predvidevajo:
 - ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti v gospodarstvu,
 - ukrepi energetskih prenov stavb z upoštevanjem trajnostne gradnje ter pametnim upravljanjem sistemov v in na stavbah ter
 - ukrepi ozaveščanja socialno ranljivih skupin in omogočanjem njihovega dostopa do nepovratnih sredstev ter zmanjšanja energetske revščine.
- Pospešilo se bo vlaganje v ključne ukrepe **obnovljivih virov energije (OVE)**, ki so opredeljeni v NEPN (sončna energija, biomasa in geotermalna energija). Predvideno pa je tudi:
 - nadaljevanje obstoječih instrumentov spodbujanja razvoja sistemov daljinskega ogrevanja in hlajenja na OVE in odvečno toploto;
 - spodbujanje proizvodnje tekočih plinastih biogoriv ter
 - dvig samooskrbe iz OVE in podpora energetske samozadostnosti lokalnih skupnosti.
- Poleg tega bomo podpirali ukrepe za boljše **prilagajanje na neizbežne posledice podnebnih sprememb**, in sicer se načrtujejo ukrepi:
 - zmanjšanja poplavne ogroženosti na območjih pomembnega vpliva poplav, ki izkazujejo najvišjo stopnjo pripravljenosti za izvedbo,
 - nadgradnje sistema za opozarjanje in osveščanje na vremensko pogojene izredne razmere ter prilagajanja nanje v spremenjenem podnebnju ter
 - za odziv na podnebno pogojene nesreče.
- Za izboljšanje **kakovosti javnih storitev na področju oskrbe s pitno vodo in odvajanja in čiščenja odpadnih voda** bodo investicije:
 - na področju odvajanja in čiščenja prioriteto usmerjene v odpravo neskladij v aglomeracijah s skupno obremenitvijo, enako ali večjo od 2.000 PE;
 - na področju vodooskrbe pa se bo prednostno urejalo vodovodne sisteme nad 10.000 prebivalcev, ki ne dosegajo ciljev Direktive o pitni vodi.
- Podpora bo namenjena tudi vzpostavitvi pogojev za **krožno gospodarstvo** (uvajanje trajnostnih oziroma krožnih in digitalnih poslovnih modelov ter novih nizkoogljičnih produktov, procesov in tehnologij za krepitev verig vrednosti) ter izgradnji naprav za visoko učinkovito

soproizvodnjo toplote in električne energije za daljinsko ogrevanje in hlajenje z nizkimi emisijami v življenjskem ciklu za **energetsko izrabo preostankov komunalnih odpadkov**.

- Ukrepi za izboljšanje stanja **biotske raznovrstnosti** v omrežju Natura 2000 in na drugih prednostnih območjih varstva narave.
- Na področju trajnostne urbane mobilnosti pa so predvideni ukrepi za spodbujanje uporabe **alternativnih goriv v mestih** (vozila javnega potniškega prometa in polnilna infrastruktura v javni lasti) ter **infrastrukturo** za trajnostno mobilnost v urbanih območjih, prednostno namenjeno infrastrukturi za multimodalni potniški promet od vrat do vrat.

Finančni okvir

Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	v mio EUR		ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
					VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD	
CP2 - zeleno	3	Bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj	329,45	97,69					280,10		707,23
	4	Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti	37,80	18,15							55,95
CP2 - zeleno Vsota			367,25	115,84					280,10		763,18

3. Cilj politike 3: Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti // POVEZANA EVROPA

CP3: povezana Evropa

•PN 5: Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne poveztljivosti IKT

- SC 5.1: Z razvojem pametnega, varnega, trajnostnega in intermodalnega omrežja TEN-T, odpornega na podnebne spremembe
- SC 5.2: Z razvojem in krepitvijo trajnostne, pametne in intermodalne nacionalne, regionalne in lokalne mobilnosti, odporne na podnebne spremembe, vključno z boljšim dostopom do omrežja TEN-T in čezmejno mobilnostjo

Skladnost ukrepov z omogočitvenimi pogoji

- PN 5:
 - Celovito načrtovanje prometa na ustrezni ravni: **Strategija razvoja prometa v RS do leta 2030**

Izzivi in cilji

Glavni povzročitelji onesnaženosti zraka so: (i) naraščanje cestnega prometa in (ii) proizvodnja energije ter tudi proizvodnja toplote iz trdnih goriv (Evropska komisija, 2019). Prometni sektor veliko prispeva k izpustom ogljikovega dioksida in onesnaževal zraka. V preračunu na BDP se je v obdobju 2010–2018 v primerjavi z drugimi članicami EU promet v Sloveniji povečal daleč najbolj, za 18 % (v povprečju EU se je znižal, za 3 %). V Sloveniji se, tako kot v EU, večina blaga prepelje s tovornjaki in večina potnikov z avtomobili, kar sta za okolje najmanj sprejemljiva načina prevoza. Slovenija tako še vedno zaostaja pri prehodu na brezemisijski prometni sektor do leta 2050.

V potniškem prometu je uporaba železnice in drugih javnih prevoznih sredstev tudi v mednarodni primerjavi zelo majhna, delež prevozov z osebnimi avtomobili pa velik. To je deloma posledica manjše stopnje urbanizacije in večje poselitvene razpršenosti, predvsem in vse bolj pa ne posodobljene in skromne ponudbe javnega potniškega prometa. Njegova večja razvejanost, frekventnost ter uskladitev in prilagoditev voznih redov bi ob potnikom in okolju prijaznejših voznih sredstvih prispevala k celovitejšemu uveljavljanju trajnostne mobilnosti.

Ukrepi

Skladno z navedenim bo Slovenija začela izvajati širok nabor podpornih ukrepov, s katerimi bomo celovito pristopili k trajnostni mobilnosti ter s tem izboljšali energijsko učinkovitost in zmanjšali emisije. Ti ukrepi, ki so bili predlagani v osnutku nacionalnega energetskega in podnebne načrta Slovenije, med drugim zajemajo:

- učinkovitejšo organizacijo sistema mobilnosti,
- spodbujanje javnega potniškega prometa in trajnostnega tovornega prometa ter
- nepovratne finančne spodbude za trajnostno mobilnost in železniško prometno infrastrukturo.

Namen ukrepov na prometnem omrežju je prispevati k skladnemu regionalnemu razvoju, ustvarjanju najboljših možnosti za učinkovit potek gospodarskih dejavnosti ter izboljšati mobilnost in kvaliteto življenja prebivalstva.

Predvidene naložbe

- V prvi vrsti so zato predvidene investicije v **posodobitev železniške infrastrukture**, kar pomeni tudi nadaljevanje z izpolnjevanjem zavez, ki izhajajo iz evropske TEN-T uredbe (Uredba EU 1315/2013).
- Hkrati pa je cilj odpraviti tudi ozka grla in prometne zastoje na vseh **cestah**, zagotoviti večjo varnost, manjše negativne vplive na okolje in boljšo dostopnost.
- **Druge predvidene naložbe** so:
 - državno kolesarsko omrežje;
 - spodbujanje trajnostne mobilnosti na horizontalni ravni (priprava prometnih strategij, regijski mobilnostni centri, digitalizacija v prometu, osveščanje in informiranje).

Finančni okvir

v mio EUR			ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD	
CP3 - povezano	5	Bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne poveztljivosti IKT	186,32				420,14		606,46
CP3 - povezano Vsota			186,32				420,14		606,46

4. Cilj politike 4: Bolj socialna in vključujoča Evropa, ki izvaja evropski steber socialnih pravic // DRUŽBENA EVROPA

CP4: družbena Evropa

•PN 6: Odzivni trg dela; Znanja, kompetence in spretnosti za prilagajanje globalnim spremembam in izboljšanje zaposljivosti

- SC 6.1: Izboljšanje dostopa do zaposlitve in aktivacijski ukrepi za vse iskalce zaposlitve, zlasti mlade, predvsem z izvajanjem jamstva za mlade, dolgotrajno brezposelne in prikrajšane skupine na trgu dela ter neaktivne osebe kot tudi s spodbujanjem samozaposlovanja in socialnega gospodarstva
- SC 6.2: Posodabljanje institucij in služb trga dela za oceno in predvidevanje potreb po veččinah ter zagotavljanje pravočasne in prilagojene pomoči in podpore pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja na trgu dela, prehodih in mobilnosti
- SC 6.3: Spodbujanje uravnotežene zastopanosti spolov pri udeležbi na trgu dela, enakih delovnih pogojev ter boljšega usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, tudi z dostopom do cenovno ugodnega otroškega varstva in oskrbe za vzdrževane osebe
- SC 6.4: Spodbujanje prilagajanja delavcev, podjetij in podjetnikov na spremembe, aktivnega in zdravega staranja ter zdravega in dobro prilagojenega delovnega okolja, ki obravnava tveganja za zdravje
- SC 6.5: Izboljšanje kakovosti, vključenosti, učinkovitosti in relevantnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja za potrebe trga dela, vključno s potrjevanjem neformalnega in priložnostnega učenja, da bi podprli pridobivanje ključnih kompetenc, tudi podjetniških in digitalnih veščin, ter s spodbujanjem uvedbe dualnih sistemov usposabljanja in vajeništev
- SC 6.6: Spodbujanje enakopravnega dostopa do kakovostnega in vključujočega izobraževanja in usposabljanja ter dokončanja takega izobraževanja in usposabljanja, zlasti za prikrajšane skupine, in sicer od predšolske vzgoje in varstva prek splošnega izobraževanja ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja, do terciarne ravni ter izobraževanja in učenja odraslih, vključno z olajševanjem učne mobilnosti za vse in dostopom za invalide
- SC 6.7: Spodbujanje vseživljenjskega učenja, zlasti prožnih možnosti za izpopolnjevanje in prekvalifikacijo za vse, ob upoštevanju podjetniških in digitalnih veščin, boljše predvidevanje sprememb in zahtev po novih veščinah na podlagi potreb trga dela, olajševanje kariernih prehodov in spodbujanje poklicne mobilnosti
- SC 6.8: Z izboljšanjem učinkovitosti trgov dela in vključevanjem vanje ter dostopom do kakovostne zaposlitve z razvojem socialne infrastrukture in spodbujanjem socialnega gospodarstva
- SC 6.9: Z doslednejšim zagotavljanjem enakega dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev na področju izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja z razvojem dostopne infrastrukture, tudi s krepitvijo odpornosti za izobraževanje in usposabljanje na daljavo in prek spleta

•PN 7: Vzdržen, vključujoč in kvaliteten sistem dolgotrajne oskrbe in zdravstvenega varstva ter zagotavljanje dostojnega življenja in vključenosti za vse

- SC 7.1: Pospeševanje dejavnega vključevanja za spodbujanje enakih možnosti, nediskriminacije in aktivne udeležbe ter povečevanje zaposljivosti, zlasti za prikrajšane skupine
- SC 7.2: Spodbujanje socialno-ekonomskega vključevanja državljanov tretjih držav, tudi migrantov
- SC 7.3: Spodbujanje socialno-ekonomskega vključevanja marginaliziranih skupnosti, kot so Romi
- SC 7.4: Krepitev enakopravnega in pravočasnega dostopa do kakovostnih, vzdržnih in cenovno ugodnih storitev, vključno s storitvami, ki spodbujajo dostop do stanovanj in storitev oskrbe, usmerjene v posameznika, vključno s storitvami zdravstvene oskrbe; posodabljanje sistemov socialne zaščite, vključno s spodbujanjem dostopa do socialne zaščite, s posebnim poudarkom na otrocih in prikrajšanih skupinah; izboljšanje dostopnosti, tudi za invalide, učinkovitosti in odpornosti sistemov zdravstvene oskrbe in storitev dolgotrajne oskrbe
- SC 7.5: Spodbujanje socialnega vključevanja oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialni izključenosti, vključno z najbolj ogroženimi osebami in otroki

CP4: družbena Evropa

- **PN 7: Vzdržen, vključujoč in kvaliteten sistem dolgotrajne oskrbe in zdravstvenega varstva ter zagotavljanje dostojnega življenja in vključenosti za vse**
 - SC 7.6: S spodbujanjem socialno-ekonomskega vključevanja marginaliziranih skupnosti, gospodinjstev z nizkimi dohodki ter prikrajšanih skupin, tudi ljudi s posebnimi potrebami, s celostnimi ukrepi, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami
 - SC 7.7: S spodbujanjem socialno-ekonomskega vključevanja državljanov tretjih držav, tudi migranti, s celostnimi ukrepi, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami
 - SC 7.8: Z zagotavljanjem enakega dostopa do zdravstvenega varstva in okrepitevijo odpornosti zdravstvenih sistemov, vključno z osnovnim zdravstvenim varstvom, ter spodbujanjem prehoda z institucionalne oskrbe na oskrbo v družini in skupnosti
- **PN 8: Turizem in kultura za gospodarski razvoj in socialno vključenost**
 - SC 8.1: S krepitevijo vloge kulture in trajnostnega turizma pri gospodarskem razvoju, socialni vključenosti in socialnih inovacijah

Skladnost ukrepov z omogočitvenimi pogoji

- **PN 6:**
 - Strateški okvir politike za aktivne politike trga dela: **Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter Zakon o urejanju trga dela**
 - Nacionalni strateški okvir za enakost spolov: **Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških ter Zakon o enakih možnostih žensk in moških**
 - Strateški okvir politike za sistem izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh: **Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva, Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji, Strategija razvoja višjega strokovnega izobraževanja ter nacionalna zakonodaja**
- **PN 7:**
 - Nacionalni strateški okvir politike za socialno vključenost in zmanjševanje revščine: **Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva**
 - Nacionalni strateški okvir politik za vključevanja Romov: **Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome**
 - Strateški okvir politike za zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo: **Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016-2025 – Skupaj za družbo zdravja, Zakon o zagotavljanju finančnih sredstev za investicije v zdravstvo ter dodatni strateški oziroma akcijski dokument, ki bo ustrezno kartiral potrebe na področju zdravja in dolgotrajne oskrbe**

Izzivi in cilji

Prebivalstvo Slovenije je razmeroma dobro izobraženo, raven znanja mladih je visoka, vse večji izziv pa je razvoj ustreznega znanja in spretnosti z vidika demografskih sprememb in zelenega prehoda v visoko konkurenčno, digitalno in zeleno gospodarstvo. Ob razmeroma ugodni splošni sliki je bilo v preteklih letih premalo narejenega za odpravljanje neskladij v znanju in spretnostih na trgu dela. Posebej velja izpostaviti že zaskrbljujoč trend večletnega upadanja vključenosti odraslih in zaposlenih v vseživljenjsko učenje. Udeležba nizko usposobljenih oseb, starejših delavcev in neaktivnih oseb v izobraževanju odraslih je namreč pod povprečjem EU. Smernice OECD za izvajanje Strategije spretnosti (Skills strategy) za Slovenijo določajo, da je nujno potreben dobro usklajen sistem za

izobraževanje odraslih, če želi Slovenija izpolniti svoje dolgotrajne razvojne cilje. Ob neugodnih demografskih gibanjih ostaja velik izziv tudi razvoj ustreznih vrst znanja in spretnosti pri mladih in odraslih, da bi zadovoljili ne le trenutne, ampak predvsem prihodnje potrebe družbe in gospodarstva (zaradi staranja prebivalstva, nujnosti zelene in digitalne preobrazbe ipd.). To zahteva povečanje vlaganj v človeške vire in v razvoj kadrov prihodnosti, vključno s prekvalifikacijo že zaposlenih in krepitev njihovih kompetenc za prehod na delovna mesta z višjo dodano vrednostjo in nižjim ogljičnim odtisom. (UMAR, Poročilo o razvoju 2021) Toliko bolj zaradi zavez Slovenije oziroma njenih drugih razvojnih politik v tovrstne spremembe, kar posledično pomeni, da morajo biti spodbude razvoja človeških virov osredotočene na te spremembe in potrebna znanja in kompetence za ključna, prebojna področja gospodarstva. Pri tem ima oziroma bo imela eno ključnih vlog oziroma podlag tudi novo-razvijajoča se Platforma za napovedovanje kompetenc (PNK). Po podatkih PISA 2018 sta bili na visoki ravni matematična in naravoslovna pismenost mladih. Že vrsto let pa je prepočasen predvsem razvoj jezikovnih virov in tehnologij za uveljavljanje in razvoj slovenskega jezika, neugodna so tudi gibanja na področju branja knjig. Zaradi epidemije v letu 2020 je predvsem potreben temeljit razmislek o tem, kako učinkovito nadoknaditi morebitne nastale vrzeli v znanju in spretnostih otrok, ter o drugih posledicah epidemije na vzgojo in izobraževanje. Poseben izziv predstavlja tudi velik delež učiteljev, ki se približuje upokojitveni starosti, na nekaterih področjih pa že prihaja do pomanjkanja. Več kot polovica učiteljev v terciarnem izobraževanju je starejših od 50 let. Primanjkuje tudi strokovnjakov za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami, na nekaterih podeželskih območjih pa tudi učiteljev predmetov, kot so naravoslovje, tehnologija, inženirstvo in matematika (Evropska komisija, 2019).

Ob okrepljeni gospodarski rasti in ugodnih gibanjih na trgu dela se je v obdobju 2014–2019 postopoma krepil tudi bolj vključujoč socialni in družbeni razvoj. Izboljšali so se socialna vključenost, kakovost življenja in nekateri vidiki zdravja, znižala se je stopnja tveganja revščine, neenakost na številnih področjih pa je ostala majhna ali se je zmanjšala. Kljub pozitivnim gospodarskim in socialnim gibanjem pa so se nekatere družbene skupine še naprej spoprijemale z različnimi izzivi: ohranjala se je segmentacija trga dela zlasti pri mladih, tveganje revščine je bilo še naprej veliko za starejše ženske, neenakost v zdravju in glede na spol se je z nekaterih vidikov poglobila. Delež zaposlenih s pogodnimi za določen čas in prekarnimi pogodbami ostaja nad povprečjem EU. Na področju udeležbe na trgu dela zaradi staranja prebivalstva še vedno ostajajo izzivi pri starejših delavcih (stopnja zaposlenosti 48,9 % v tretjem četrtletju leta 2019 v primerjavi s 60,2 % v EU) in zlasti pri nizko usposobljenih starejših delavcih (stopnja zaposlenosti 27,5 % v tretjem četrtletju leta 2019 v primerjavi s 45,3 % v EU). Še vedno je velik izziv tudi dolgotrajna brezposelnost starejših delavcev, pri čemer aktivne politike trga dela še vedno niso dovolj učinkovite pri reševanju navedenega izziva.

Ob nastopu epidemije covid-19 so se najprej zaostriale že dolgoletne težave sistemov socialne zaščite: neustrezen sistem dolgotrajne oskrbe, kadrovske zmogljivosti zdravstvenih sistemov in čakalne dobe; vzdržnost pokojninskega sistema ob obstoječih demografskih gibanjih itn. Vpliv epidemije je opozoril tudi na celo vrsto drugih prilagoditev in sprememb, s katerimi se zaradi nove resničnosti spoprijemajo družbeni podsistemi (šolanje na daljavo; združevanje poklicnega in zasebnega življenja), predvsem pa na preizkušnjo postavil medčloveško in medgeneracijsko solidarnost. Na povečanje težav v duševnem zdravju, porast debelosti, nasilja v družini, na oteženo vzdrževanje socialnih in družbenih stikov, poznavanje novih tehnologij ter vrsto zdravstvenih, socialnih in družbenih izzivov bo treba odgovoriti hitro, celovito in ciljno, saj se posledice epidemije za kakovost življenja prebivalcev že odražajo v nekaterih kazalnikih za leto 2020, številne pa lahko glede na ocene in analize EK, OECD idr. institucij pričakujemo tudi v letu 2021.

Ukrepi

V skladu z navedenimi izzivi ter cilji, bodo ukrepi usmerjeni predvsem v:

- (i) spodbujanje možnosti kakovostnega in dostopnega učenja za in skozi vse življenje, s poudarkom na spodbujanju ključnih kompetenc šolajočih, vseživljenjskem učenju pri vseh prebivalcih, s spodbujanjem nizko izobraženih in drugih prikrajšanih skupin odraslih k vključitvi

v izobraževanje, izboljšanju funkcionalne pismenosti mladih in odraslih, zagotavljanju učinkovitosti in kakovosti izobraževanja, vključno z ustrežno infrastrukturo ter povezovanju izobraževalnega sistema z gospodarstvom in spretnosti za boljše vključevanje posameznika v družbo in na trg dela,

- (ii) izboljšanje dostopa do zaposlitve s pomočjo aktivacijskih ukrepov za vse iskalce zaposlitve, zlasti mlade, dolgotrajno brezposelne in prikrajšane skupine na trgu dela ter neaktivne osebe kot tudi s spodbujanjem samozaposlovanja in socialnega gospodarstva, podaljševanja delovne aktivnosti ter zmanjševanja stopnje dolgotrajne brezposelnosti,
- (iii) zagotovitev odpornosti zdravstvenega sistema in sistema dolgotrajne oskrbe s kritično medicinsko opremo in odpravo pomanjkanja zdravstvenih delavcev, okrepitvijo deinstitucionalizacije in zagotovitvijo boljše oskrbe na domu ter preventivnih aktivnosti,
- (iv) spodbujanje socialno-ekonomskega vključevanja vseh ranljivih oseb,
- (v) krepitev vloge kulture in turizma pri socialni vključenosti.

Predvidene naložbe

- Ukrepi na področju **trga dela**:
 - programi za ohranitev na trgu dela tistih skupin, katerih zaposlitev oziroma samozaposlitev je ogrožena ali začasna, zmanjševanje in preprečevanje prekarnosti ter preprečevanje prehoda nazaj v brezposelnost za ciljne skupine, ki se soočajo z atipičnimi oblikami dela oziroma prekarnostjo,
 - ukrepi za krepitev institucij in služb trga dela oziroma posodobitev njihovih storitev za učinkovitejšo obravnavo ciljnih skupin na trgu dela,
 - razvoj, vzpostavitev in delovanje nacionalnega orodja za kratko, srednje in dolgoročno napovedovanje kompetenc – PNK,
 - ukrepi za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu, osveščanje o pomenu medgeneracijskega sodelovanja in odpravljanja medgeneracijskih stereotipov,
 - ukrepi z namenom podaljševanja delovne aktivnosti ter spodbujanje prenosa znanja med generacijami.
- Ukrepi na področju **izobraževanja in usposabljanja**:
 - karierni centri za mlade, vključno s karierno orientacijo šolajočih,
 - krepitev ključnih kompetenc šolajočih, kot so digitalne kompetence, jezikovne kompetence, ustvarjalnost, medijska pismenost, kritično razmišljanje, podjetnost, kreativnost, zdrav odnos do samega sebe, preprečevanje nasilja in odvisnosti, kulturna zavest in izražanje ter spodbujanje nadarjenosti,
 - krepitev sodelovanja izobraževanja ter trga dela na področju poklicnih in strokovnih šol, visokega šolstva,
 - programi povezovanja na osi dijak / študent – institucije znanja – gospodarstvo / negospodarstvo (PKP),
 - vzpostavitev podpornega okolja v terciarnem izobraževanju,
 - krepitev kompetenc strokovnih delavcev in vodstvenega kadra v vzgoji in izobraževanju,
 - ukrepi na področju spodbujanja vseživljenjskega učenja,
 - zagotavljanje IKT opreme ter infrastrukturnih pogojev,
 - štipendije.
- Ukrepi na področju **socialno-ekonomskega vključevanja prikrajšanih skupin**, predvsem spodbujanje njihovega aktivnega vključevanja v družbo in povečanje zaposljivosti ter preprečevanje revščine, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami.
- Investicije v **zdravstvo**.
- Ukrepi s področja **socialnega varstva ter dolgotrajne oskrbe**.

- Ukrepi s področja **turizma in kulture**:
 - razvoj trajnostnega turizma, s poudarkom na socialnem stebru trajnosti,
 - vlaganja v javno turistično infrastrukturo s ciljem dviga ugleda in prilivov iz naslova turizma v turističnih destinacij ter
 - revitalizacija in obnova kulturne dediščine in javne kulturne infrastrukture.

Finančni okvir

			v mio EUR	ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD		
CP4 - družbeno	6	Odzivni trg dela; Znanja, kompetence in spretnosti za prilagajanje globalnim spremembam in izboljšanje zaposljivosti	42,80		321,66	101,46				
	7	Vzdržen, vključujoč in kvaliteten sistem dolgotrajne oskrbe in zdravstvenega varstva ter zagotavljanje dostojnega življenja in vključenosti za vse	93,94		142,50	44,95				
	8	Turizem in kultura za gospodarski razvoj in socialno vključenost	21,44							
CP4 - družbeno Vsota			158,18		464,16	146,41				

5. Cilj politike 5: Evropa bližje državljanom s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja vseh vrst ozemelj in lokalnih spodbud // EVROPA, KI JE BLIŽJE DRŽAVLJANOM

CP5: Evropa, ki je bližje državljanom

- **PN 9: Evropa, ki je bližje državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud**
- SC 9.1: S spodbujanjem celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti v mestnih območjih
- SC 9.2: S spodbujanjem celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti na območjih, ki niso mestna območja

Ukrepi

V okviru navedenega cilja politike bomo naslavljali:

- (i) ukrepe v okviru urbanih območij ter
- (ii) ukrepe v okviru podeželja in obalnih območij.

Namen ukrepov je spodbujanje lokalnega razvoja preko že uporabljenega in uveljavljenega pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« CLLD, ki bo potekal v okviru lokalnih akcijskih skupin (LAS).

Predvidene naložbe

- Spodbujanje **urbanega razvoja** s pomočjo teritorialnih pristopov, v kolikor bodo izkazane potrebe, izhajajoč iz pripravljenih teritorialnih strategij.
- Spodbujanje **lokalnega razvoja**, ki ga vodi skupnost, izhajajoč iz pripravljenih strategij lokalnega razvoja.

Finančni okvir

v mio EUR			ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD	
CP5 – bližje državljanom	9	Evropa, ki je bližje državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud	44,41	20,82					65,23
CP5 - bližje državljanom Vsota			44,41	20,82					65,23

6. Cilj politike 6: EVROPA ZA PRAVIČNI PREHOD

CP6: Evropa za pravični prehod

- PN 10: Sklad za pravični prehod
- SC 10.1: Sklad za pravični prehod

Skladnost ukrepov z relevantnimi strateškimi dokumenti

- PN 10:
 - Slovenska strategija pametne specializacije
 - Nacionalni energetski in podnebni načrt
 - Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij – predlog
 - Območni razvojni načrt Savinjsko-Šaleške regije za obdobje 2021-2027
 - Trajnostna urbana strategija MO Velenje do leta 2025
 - Regionalni razvojni program Zasavske regije 2021-2027 – osnutek

Izzivi in cilji

V skladu s Pariškim sporazumom, ki skoraj 200 držav zavezuje k omejevanju podnebnih sprememb, je EK leta 2018 določila dolgoročni cilj podnebno nevtralne Evrope do leta 2050. Čeprav bo boj proti podnebnim spremembam in degradaciji okolja dolgoročno koristil vsem, pa je v regijah, ki so močno odvisne od fosilnih goriv ter industrije z največjo intenzivnostjo toplogrednih plinov, pričakovati širše socialne in gospodarske učinke. Zato je bil vzpostavljen nov Sklad za pravični prehod (v nadaljevanju: SPP), ki omejuje obseg podpore izključno na dejavnosti, ki obravnavajo socialne, zaposlitvene, gospodarske in okoljske učinke, ki jih ima prehod na energetske in podnebne cilje Unije za leto 2030 in na podnebno nevtralno gospodarstvo Unije do leta 2050 ter prispevajo k izvrševanju območnih načrtov za pravični prehod.

EK je v Prilogi D k Poročilu o državi – Slovenija z dne 26. 2. 2020 opredelila dve premogovni regiji, in sicer Savinjsko-Šaleško ter Zasavsko premogovno regijo. Ob upoštevanju načel pravičnega prehoda je bil izdelan osnutek Nacionalne strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij, ki je bil skupaj s celovito presojo vplivov na okolje javno obravnavan in bo sprejet na Vladi RS³, pa tudi akcijska načrta za pravični prehod za obe regiji⁴.

Vsi navedeni dokumenti predstavljajo podlago za pripravo območnih načrtov za pravični prehod, ki bosta EK poslana kot prilogi Programa, in bosta predstavljala podlago za črpanje sredstev iz Sklada za pravični prehod.

³ <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalna-strategija-za-izstop-iz-premoga-in-prestrukturiranje-premogovnih-regij/>

⁴ <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalna-strategija-za-izstop-iz-premoga-in-prestrukturiranje-premogovnih-regij/akcijska-nacrta-za-premogovni-regiji/>

Ukrepi

V akcijskih načrtih za pravični prehod obeh regij so ob aktivnem socialnem dialogu, glede na specifične potrebe vsake od obeh premogovnih regij, postavljeni strateški in operativni cilji ter pripravljen in prioritiziran nabor projektov za ublažitev prehoda.

V Območnem načrtu za pravični prehod Savinjsko-Šaleške regije in Območnem načrtu za pravični prehod Zasavske regije bodo na tej podlagi opredeljeni ukrepi po naslednjih ključnih elementih:

- (i) **ENERGETIKA:** trajnostna preobrazba daljinskega ogrevanja ter energetike in energetskih lokacij, ki ostajajo eden od stebrov regionalnega razvoja;
- (ii) **OKOLJE:** v celoti prostorsko in okoljsko sanirana in preurejena razvrednotena območja, ki omogočajo nadaljnji prostorski razvoj in kakovostno naravno in bivalno okolje;
- (iii) **GOSPODARSTVO:** diverzificirano in odporno regionalno gospodarstvo, utemeljeno na načelih trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva;
- (iv) **ČLOVEŠKI VIRI IN SOCIALNA INFRASTRUKTURA:** zadovoljni, motivirani prebivalci in kompetentni zaposleni, ki v obeh regijah ne le ostanejo, ampak se ob upoštevanju visoke ravni storitev in priložnosti v regijo vračajo oziroma priseljujejo od drugod.

Predvidene naložbe

- Naložbe, ki naslavlajo **socialne, zaposlitvene, gospodarske in okoljske učinke**, ki jih ima prehod na energetske in podnebne cilje Unije za leto 2030 ter na podnebno nevtravno gospodarstvo Unije do leta 2050 na podlagi Pariškega sporazuma in prispevajo k izvajanju:
 - Območnega načrta za pravični prehod **Savinjsko-Šaleške regije**.
 - Območnega načrta za pravični prehod **Zasavske regije**.

Finančni okvir

v mio EUR			ESRR		ESS		KS	SPP	Skupna vsota
Cilj politike - krajše	Številka PN	Program EKP 21-27: PN	VZHOD	ZAHOD	VZHOD	ZAHOD	SLO	VZHOD	
CP6 - SPP	10	Sklad za pravični prehod						248,38	248,38
CP6 - povezano Vsota								248,38	248,38

Teritorialni pristopi

Ob upoštevanju poglavja II naslova III skupne kohezijske uredbe (Teritorialni razvoj), bo Slovenija v obdobju 2021-2027 podpirala celostni teritorialni razvoj, kar bo izvajala prek teritorialnih in lokalnih razvojnih strategij, in sicer v naslednjih oblikah:

- a) celostne teritorialne naložbe;
- b) lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, ali
- c) drugo teritorialno orodje, ki podpira pobude, ki jih je zasnovala država članica.

Država članica pri izvajanju teritorialnih ali lokalnih razvojnih strategij iz več kot enega sklada zagotovi skladnost in usklajevanje med zadevnimi skladi.

✓ **Trajnostni razvoj mest**

Program za obravnavanje gospodarskih, okoljskih, podnebnih, demografskih in socialnih izzivov podpira teritorialni razvoj na podlagi teritorialnih strategij, pri čemer so v ospredju mestna območja, vključno s funkcionalnimi mestnimi območji (v nadaljevanju: trajnostni razvoj mest).

Posebna pozornost se nameni:

- (i) reševanju okoljskih in podnebnih izzivov, zlasti prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo do leta 2050,
- (ii) izkoriščanju potenciala digitalnih tehnologij za inovacije in
- (iii) podpori razvoju funkcionalnih mestnih območij.

Trajnostni razvoj mest bo predvidoma naslovljen v okviru naslednjih specifičnih ciljev (SC), kjer se operacionalizacija in osredotočenje prilagodi glede na relevantno kohezijsko regijo:

- CP 1: Pametna Evropa:
 - (1.4) s spodbujanjem digitalizacije z izkoriščanjem prednosti digitalizacije za državljane, podjetja, raziskovalne organizacije in javne organe;
- CP 2: Zelena Evropa:
 - (3.1) s spodbujanjem energetske učinkovitosti in zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov;
 - (3.2) s spodbujanjem energije iz obnovljivih virov v skladu z Direktivo (EU) 2018/2001, vključno s trajnostnimi merili, določenimi v navedeni direktivi;
 - (3.6) s spodbujanjem prehoda na krožno gospodarstvo, gospodarno z viri;
 - (3.7) z izboljšanjem varstva in ohranjanja narave ter biotske raznovrstnosti in zelene infrastrukture, tudi v mestnem okolju, in zmanjšanjem vseh oblik onesnaževanja;
 - (4.1) s spodbujanjem trajnostne večmodalne mestne mobilnosti v okviru prehoda na gospodarstvo z ničelno stopnjo neto emisij ogljika;
- CP 4: Družbena Evropa;
 - (8.1) s krepitvijo vloge kulture in trajnostnega turizma pri gospodarskem razvoju, socialni vključenosti in socialnih inovacijah;
- CP 5: Evropa, ki je bližje državljanom:
 - (9.1) s spodbujanjem celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti v mestnih območjih.

Zaradi izzivov, ki so medsebojno prepleteni in kompleksni, bomo upravičence spodbujali k strateškemu pristopu za njihovo reševanje in jih podpirali pri pripravi relevantnih celovitih projektov v mestnih občinah in tudi v njihovih funkcionalnih območjih. Podpomo bomo omogočili lahko tudi preko programa Krožne sinergije, ki je del Celovitega strateškega projekta razogljičenja Slovenije preko prehoda v krožno gospodarstvo in bo finančno podprt s sredstvi Načrta za okrevanje in odpornost.

Za trajnostni razvoj mest se dodeli 8 - 10 % sredstev ESRR na nacionalni ravni v okviru cilja „naložbe za delovna mesta in rast“, brez upoštevanja sredstev za tehnično pomoč.

Teritorialne strategije, ki se izvajajo v okviru trajnostnega razvoja mest, so trajnostne urbane strategije (v nadaljevanju: TUS). Pri pripravi TUS je treba upoštevati določbe 29. člena skupne kohezijske uredbe, posebno pomembno pa je zagotavljanje načela partnerstva.

Geografsko območje TUS so mestne občine⁵ ali mestne občine z občinami funkcionalnega območja, ki ga TUS zajema (torej območje ukrepanja, kjer je mestna občina središče). Za pripravo TUS je tako odgovorna mestna občina ali mestna občina v sodelovanju z občinami funkcionalnega območja ali njihov zastopnik, ki mora pri pripravi sodelovati z organom upravljanja in posredniškimi organi.

TUS predvidoma ne bodo vključevale seznama operacij, ki bodo predmet podpore. V njih bodo predlagane usmeritve in ukrepi, na podlagi katerih bodo mestne občine oziroma njihova funkcionalna območja reševali identificirane izzive, in sicer tako, da bodo oblikovali ustrezne predloge operacij. Pri njihovem izboru bodo sodelovale bodisi mestne občine v sodelovanju z relevantnimi občinami funkcionalnega območja, bodisi njihov zastopnik. Pri izboru operacij morajo mestne občine same ali skupaj s občinami funkcionalnega območja oziroma njihov zastopnik sodelovati z organom upravljanja, resorjem odgovornim za področje trajnostnega razvoja mest in posredniškimi organi. V vlogi prijaviteljev/upravičencev so predvidene predvsem lokalne skupnosti (mestne občine in občine funkcionalnega območja), drugi javni subjekti, ki jih ustanovijo mestne občin in občine funkcionalnega območja, druge javne institucije ter potencialno tudi gospodarski subjekti (npr. MSP ipd.). Ključni predvideni koraki, ki jim je potrebno slediti pri izboru operacij so:

- v prvi fazi pri izboru operacij v imenu mestne občine ali mestne občine v sodelovanju z občinami funkcionalnega območja sodeluje njihov zastopnik, ki pripravi seznam operacij, ki lahko kandidirajo na javni poziv (pogoj za kandidiranje),
- v drugi fazi se za končni izbor operacij izvede javni poziv (izvede ga posredniški organ),
- dodeljevanje sredstev se izvaja na podlagi indikativne alokacije sredstev glede na kohezijsko regijo oziroma mestno občino ali mestno občino v sodelovanju z občinami funkcionalnega območja (do najkasneje 31. 12. 2026).

Mestne občine ali mestne občine z občinami funkcionalnega območja ali njihov zastopnik ne bodo opravljali naloge, za katere je odgovoren organ upravljanja, razen sodelovanja v izboru operacij, in tako ne bodo opredeljeni kot posredniški organ(i).

Ključni vidiki razmejevanja in medsebojnega usklajevanja med različnimi pristopi celostnega teritorialnega razvoja so:

- v primerjavi s pristopom endogene regionalne politike, se trajnostni razvoj mest usmerja predvsem na izkoriščanje urbane ekonomije in pozitivna prelivanja v širša funkcionalna urbana območja in podeželska območja v bližini mest ter za reševanje negativnih učinkov koncentracije (zastoji v prometu, onesnaževanje, urbano širjenje, dostopna stanovanja, revščina itd.),
- medsebojno dopolnjevanje se zagotavlja preko usklajevanja strateških dokumentov (TUS in regionalni razvojni programi),
- mestne občine v okviru trajnostnega razvoja mest ne bodo upravičene do sofinanciranja ukrepov v okviru pristopa endogene regionalne politike.

✓ **Lokalni razvoj (CLLD)**

Slovenija bo, s ciljem nadaljnjega spodbujanja endogenih potencialov, naslovila lokalni razvoj preko že uporabljenega in uveljavljenega pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« (v nadaljevanju: CLLD), ki bo potekal v okviru lokalnih akcijskih skupin (v nadaljevanju: LAS). Slednje bodo vzpostavljene za komplementarno ukrepanje iz sredstev skupne kmetijske politike (v nadaljevanju: EKSRP) in kohezijske politike (ESRR) ter skupne ribiške politike (v nadaljevanju: ESPRA). CLLD je orodje za spodbujanje

⁵ Mestne občine v okviru Vzhodne kohezijske regije so: Maribor, Celje, Novo Mesto, Murska Sobota, Ptuj, Velenje in Slovenj Gradec. Mestne občine v okviru Zahodne kohezijske regije so: Ljubljana, Kranj, Koper in Nova Gorica.

celovitega lokalnega razvoja po načelu »od spodaj navzgor« in omogoča reševanje razvojnih problemov, usklajeno delovanje s pomočjo različnih virov financiranja ter prožnost pri doseganju razvojnih ciljev. S takim pristopom pa odpira priložnost za razvoj in zmanjševanje razvojnih razlik posameznih območij. Pristop »od spodaj navzgor« omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev, LAS, aktivno odloča o prioritetah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Pristop omogoča uresničevanje široke palete izzivov v različnih okoljih, večjo fleksibilnost pri doseganju ciljev in odgovarja dejanskim potrebam lokalnega območja.

Sam pristop »od spodaj navzgor« se je v programskem obdobju 2014-2020 izvajal kot skupni pristop CLLD skladov ESRR, ESPRA in EKSRR. Oblikovanih in potrjenih je bilo 37 LAS. Tudi v obdobju 2021-2027 se bo pristop CLLD izvajal na celotnem območju države. V okviru skladov ESRR in EKSRR se bo CLLD izvajal kot skupen pristop; CLLD v okviru sklada ESPRA pa se bo izvajal samostojno. LAS se mora oblikovati na območju s skupnimi lokalnimi potrebami in izzivi. S pristopom bo mogoče nasloviti vse tipe specifičnih ozemelj, pri čemer bodo na ta način izvajane celovite in večfunkcionalne operacije, ki ne bodo strogo omejene na podeželska območja, ampak bodo vključevala tudi druga, npr. urbana območja. Projekti se bodo na posameznem LAS izvajali v okviru strategije lokalnega razvoja (v nadaljevanju: SLR), ki bodo pripravljene v skladu z Uredbo CLLD. V primeru projektov sodelovanja pa se pričakuje tudi operacije, ki povezujejo več lokalnih območij.

Območje izvajanja CLLD je celotna Slovenija oziroma območja, na katerih se bodo po principu »od spodaj navzgor« oblikovale LAS, ki bodo izvajale operacije na podlagi pripravljenih SLR. Ključna izhodišča pri izboru operacij so:

- pri izboru operacij sodeluje LAS, ki objavi javni poziv skladno z Uredbo CLLD. Z izbranimi upravičenci nato posredniški organ sklene pogodbe o sofinanciranju in spremlja izvedbo izbranih operacij,
- dodeljevanje sredstev se izvaja na podlagi alokacije sredstev glede na oblikovano območje LAS na podlagi SLR.

Ključni vidiki razumevanja in medsebojnega usklajevanja so:

- S sredstvi EKSRR bo podprt celostni razvoj podeželskih območij, sredstva ESRR pa bodo namenjena za izgradnjo vključujoče družbe in nadaljnji celostni družbeno-gospodarski razvoj v mestnih in podeželskih območjih, s posebno pozornostjo na zmanjšanju razlik med socialno-ekonomsko prikrajšanimi osebami in območji.
- Sredstva ESRR bodo namenjena projektom razvoja lokalnega območja, vključno s področjem socialne vključenosti, medgeneracijskega sodelovanja in pridobivanja kompetenc. Sredstva ESPRA bodo naslovila projekte s področja ribiškega in/ali akvakulturnega sektorja na celotnem območju Slovenije.

✓ **Endogena regionalna politika**

Program prav tako za obravnavanje gospodarskih, okoljskih, podnebnih, demografskih in socialnih izzivov podpira teritorialni razvoj na podlagi teritorialnih strategij, pri čemer je v ospredju tudi regionalna politika, ki je usmerjena v uresničevanje teritorialnih razvojnih ciljev in se izvaja kot povezovanje notranjih razvojnih pobud razvojnih regij po načelu »od spodaj navzgor« (v nadaljevanju: endogena regionalna politika).

Endogena regionalna politika bo predvidoma naslovljena v okviru naslednjih specifičnih ciljev (SC), kjer se operacionalizacija in osredotočenje prilagodi glede na relevantno kohezijsko regijo:

- CP 2: Zelena Evropa:
 - (3.1) s spodbujanjem energetske učinkovitosti in zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov;
 - (3.2) s spodbujanjem energije iz obnovljivih virov v skladu z Direktivo (EU) 2018/2001, vključno s trajnostnimi merili, določenimi v navedeni direktivi;

- (3.4) s spodbujanjem prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanja tveganja nesreč ter odpornosti, ob upoštevanju ekosistemskih pristopov;
- (3.5) s spodbujanjem dostopa do vode in trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri;
- (3.6) s spodbujanjem prehoda na krožno gospodarstvo, gospodarno z viri;
- (3.7) z izboljšanjem varstva in ohranjanja narave ter biotske raznovrstnosti in zelene infrastrukture, tudi v mestnem okolju, in zmanjšanjem vseh oblik onesnaževanja;
- CP 3: Povezana Evropa:
 - (5.2) z razvojem in krepitvijo trajnostne, pametne in intermodalne nacionalne, regionalne in lokalne mobilnosti, odporne na podnebne spremembe, vključno z boljšim dostopom do omrežja TEN-T in čezmejno mobilnostjo;
- CP 4: Družbena Evropa:
 - (6.5) izboljšanje kakovosti, vključenosti, učinkovitosti in relevantnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja za potrebe trga dela, vključno s potrjevanjem neformalnega in priložnostnega učenja, da bi podprli pridobivanje ključnih kompetenc, tudi podjetniških in digitalnih veščin, ter s spodbujanjem uvedbe dualnih sistemov usposabljanja in vajeništev;
 - (6.9) z doslednejšim zagotavljanjem enakega dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev na področju izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja z razvojem dostopne infrastrukture, tudi s krepitvijo odpornosti za izobraževanje in usposabljanje na daljavo in prek spleta;
 - (7.4) krepitev enakopravnega in pravočasnega dostopa do kakovostnih, vzdržnih in cenovno ugodnih storitev, vključno s storitvami, ki spodbujajo dostop do stanovanj in storitev oskrbe, usmerjene v posameznika, vključno s storitvami zdravstvene oskrbe; posodabljanje sistemov socialne zaščite, vključno s spodbujanjem dostopa do socialne zaščite, s posebnim poudarkom na otrocih in prikrajšanih skupinah; izboljšanje dostopnosti, tudi za invalide, učinkovitosti in odpornosti sistemov zdravstvene oskrbe in storitev dolgotrajne oskrbe;
 - (7.6) s spodbujanjem socialno-ekonomskega vključevanja marginaliziranih skupnosti, gospodinjstev z nizkimi dohodki ter prikrajšanih skupin, tudi ljudi s posebnimi potrebami, s celostnimi ukrepi, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami;
 - (7.8) z zagotavljanjem enakega dostopa do zdravstvenega varstva in okrepitvijo odpornosti zdravstvenih sistemov, vključno z osnovnim zdravstvenim varstvom, ter spodbujanjem prehoda z institucionalne oskrbe na oskrbo v družini in skupnosti;
 - (8.1) s krepitvijo vloge kulture in trajnostnega turizma pri gospodarskem razvoju, socialni vključenosti in socialnih inovacijah.

Zaradi izzivov, ki so medsebojno prepleteni in kompleksni, bomo upravičence spodbujali k strateškemu pristopu za njihovo reševanje in jih podpirali pri pripravi relevantnih celovitih projektov v mestnih občinah in tudi v njihovih funkcionalnih območjih. Podpore bomo omogočili lahko tudi preko programa Krožne sinergije, ki je del Celovitega strateškega projekta razogljčenja Slovenije preko prehoda v krožno gospodarstvo in bo finančno podprt s sredstvi Načrta za okrevanje in odpornost.

Za endogeno regionalno politiko se vnaprej na ravni razvojnih regij določi indikativni delež sredstev iz ESRR, ESS+ in KS. Pri tem se upošteva indeks razvojne ogroženosti in število prebivalcev.

Ob upoštevanju 29. člena skupne kohezijske uredbe bo Slovenija izvajala endogeni regionalni razvoj prek teritorialnih razvojnih strategij v obliki drugega teritorialnega orodja, ki podpira pobude, ki jih je zasnovala država članica (Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja).

Teritorialne strategije, ki se izvajajo v okviru endogene regionalne politike, so regionalni razvojni programi (v nadaljevanju: RRP). Geografsko območje RRP so razvojne regije⁶, ki so tudi odgovorne za pripravo RRP.

RRP predvidoma ne bodo vključevali seznama operacij, ki bodo predmet podpore. V njih bodo predlagane usmeritve in ukrepi, na podlagi katerih bodo regije reševale identificirane izzive. Usmeritve

⁶ Razvojna regija obsega občine, ki so vključene v teritorialno enoto NUTS 3 v okviru statistične teritorialne členitve Republike Slovenije.

in ukrepi bodo predstavljali izhodišče za oblikovanje operacij relevantnih upravičencev v regiji, ki bodo lahko kandidirale za podporo. Pri njihovem izboru bodo sodelovale razvojne regije oziroma njihovi zastopniki, organ upravljanja ter posredniški organi in se tako skupaj odločili, katere operacije podpirajo doseganje ciljev programa. V vlogi prijaviteljev/upravičencev so predvidene predvsem lokalne skupnosti (občine), drugi javni subjekti, ki jih ustanovijo občine, druge javne institucije, razvojne agencije, druge javne institucije ter potencialno še gospodarski subjekti (npr. MSP ipd.). Ključni predvideni koraki, ki jim je potrebno slediti, pri izboru operacij so:

- v prvi fazi pri izboru operacij v imenu razvojnih regij sodelujejo regionalne razvojne agencije, ki pripravijo seznam ključnih regijskih in med-regijskih operacij ter ostalih operacij (skladno s politiko endogene regionalne politike se pripravi dogovore za razvoj regij), ki lahko kandidirajo na javni poziv,
- v drugi fazi se za končni izbor operacij praviloma izvede javni poziv (skladno s pravili evropske kohezijske politike ga izvede posredniški organ),
- dodeljevanje sredstev se izvaja na podlagi indikativne alokacije sredstev glede na kohezijsko regijo in razvojno regijo (do najkasneje 31. 12. 2026).

Razvojne regije ali njihov zastopnik ne bodo opravljali naloge, za katere je odgovoren organ upravljanja, razen sodelovanja v izboru operacij, in tako ne bodo opredeljeni kot posredniško(a) telo(esa).

V primerjavi s pristopom trajnostnega razvoja mest, se endogena regionalna politika usmerja predvsem na potenciale in posebna izhodišča oddaljenih lokalnih območij in skupnosti ter za premagovanje negativnih učinkov nizke stopnje poseljenosti in obrobnosti (dostop do delovnih mest in storitve, združevanje virov ipd.).

Ključni vidiki razmejevanja in medsebojnega usklajevanja so:

- medsebojno dopolnjevanje se zagotavlja preko usklajevanja strateških dokumentov teritorialnih pristopov (TUS, SLR in RRP),
- mestne občine v okviru trajnostnega razvoja mest ne bodo upravičene do sofinanciranja ukrepov v okviru pristopa endogene regionalne politike.

Časovnica

